

Ötven új tagot választhatnak

Autonóm Akadémiát!

— mondja Berend T. Iván

Két hét múlva — május 21-én — kezdődik a Magyar Tudományos Akadémia tisztújító közgyűlése. Az MTA megújításának folyamata az elmúlt években már megkezdődött. A megváltozott társadalmi-politikai színtér minden bizonnyal új helyzetet teremt a magyar tudományos életben is. Többek között erről kérdeztük Berend T. Ivánt, a Magyar Tudományos Akadémia elnökét:

— Mit vár az új Parlamenttől, az új kormánytól a Magyar Tudományos Akadémia, és miként segítheti elő az ország gazdasági, társadalmi problémáinak megoldását, megújítva önmagát is?

— A tudomány szabadságának elengedhetetlen feltétele a tudományos központok — az egyetemek és az Akadémia — 1949-ben megszüntetett, illetve megnyírbált autonóm öngazdálkodásának a helyreállítása — mondta Berend T. Iván akadémikus. — A Magyar Tudományos Akadémia már két évvel ezelőtt kezdeményezte ezt. Remélhető, hogy az új Parlament — a parlamenti demokrácia és helyi-intézményi öngazdálkodás mellett elveinek megfelelően — mielőbb szavatolja az Akadémiáról szóló új törvény elfogadásával. A tervezett és megindított tulajdonreform keretében az autonómia anyagi megalapozásához igényt tartanak az akadémiai tulajdon helyreállítására is. Nem a régi föld- és házbirtokokat igénylik vissza, hanem a kezelésükben lévő épületeket, intézeteket, kísérleti gazdaságokat és — a privatizáció során — csetleg a részvénybirtoklás is.

Az új kormány — mint mondotta — remélhetően nem kíván felesleges átszervezések pótcselekvésébe bonyolódni, és épít a meglévő adottságokra. A világ minden fejlett tudománnyal rendelkező országában különböző szervezeti intézményes rendben működnek az önálló kutatóintézetek. Nálunk a Magyar Tudományos Akadémiához tartoznak ezek az intézetek, amelyeket teljes önállóságuk megtartásával, az MTA köztestületi autonómiája keretében kívánunk a továbbiakban is működtetni. Ez sokkal kedvezőbb a tudományos kutatás számára, mint valamiféle állami tudomány-bürokrácia kiépítése. Remélhetően a köztestületi autonómia alapján működő Akadémia — miként a múltban is mindig — nem nyereség-orientált nemzeti tevékeny-

ségének ellátásához a tolvábiakban is élvezzi a költségvetés támogatását.

— Az MTA érdemi megújításának a folyamata megkezdődött — mondta Berend T. Iván. — Megítélésem szerint lényeges tudománypolitikai változásokra is szükség van. A kutatásfinanszírozás egész rendjét döntően kell átalakítani a tudományos minősítés egész rendjét. Nem a látványos politikai gesztus a lényeg, hanem a tudomány érdekeinek színvonalas biztosítása. Elsietett és a színvonal hanyatlásához vezető lépést semmiképpen sem szabadna tenni.

Az európai tudományos integrációról szólva hangsúlyozta, hogy a tudomány — lényegéből eredően — nemzetközi művelése — néhány speciális ágazat kivételével — kizárólag nemzeti keretek között megoldhatatlan. A hidegháborús szembenállás éveiben, ideológiai megfontolásokból, a politika a tudományban is valamiféle KGST-autarchia megvalósítására törekedett. Igaz, hogy ez az alapállás az utóbbi két évtizedben sok tekintetben előnyösen módosult. A változtatás igényével a magyar tudomány, az egyetemek és az Akadémia különösen sokat tett a nemzetközi tudományos kapcsolatok kiépítéséért, szélesítéséért. Akadémiánknak ma több mint 60 nemzetközi együttműködési egyezménye van, szinte az egész fejlett világgal. A fokozatos-részleges „visszaintegrálódás” és jelenlét a nemzetközi tudományosságban az utóbbi évtizedekben nagy akadémiai teljesítmény is volt. Ez a folyamat a legutóbbi időben felgyorsult, amit nem is annyira az újabb, Dél-Koreával és Izraellel kötött fontos egyezmények jeleznek, hanem az, hogy az integráció mindjobban kiteljesedik. Tavaly már teljes jogú tagjai lettünk — első-

ként e térségben — az eddig 14 nyugat-európai országot tömörítő European Exchange Programnak. Hamarosan aláírjuk az európai fizikai kutatás központjával, a CERN-nel a teljes jogú taggá válás előzetes egyezményét. Tavaly — ugyancsak elsőként a közép- és kelet-európai országok közül — Strassbourgnak elvi befogadást nyertünk az Európai Közösség legfőbb tudományos integrációs szervezetébe, az European Science Foundba. A most folyó technikai előkészítés után tagságunk ez év őszétől valósul meg. A Magyar Tudományos Akadémiának a Royal Society-val aláírt megállapodása értelmében évente 20-25 fiatal kutatót küldhetünk angol kutatóközpontokba egy-egy évre. A japán Sasakawa-alapítvánnyal megkötött egyezményünk értelmében pedig évi 20-25 fiatal társadalomkutató nyerhet legfeljebb hároméves hazai kutatási ösztöndíjat és a külföldi konferenciákon való részvétel költségeit.

A ciklust záró közgyűlésen megválasztják az Akadémia új levelező és rendes tagjait. Az Akadémia módosított alapszabálya szerint az Akadémia 200-as taglétszámának korhatára az eddigi 75 év helyett 70 év, következésképpen mintegy 30 új akadémiai hely üresedett meg. Ezek szerint összesen mintegy 50 új levelező tagot választhat a közgyűlés. Ezzel a korábbi rehabilitációs folyamatokat kívánják kiteljesíteni, azok számára, akik részben politikai beavatkozások nyomán nem kerülhettek az őket megillető akadémiai helyre. Az osztályokon már megszavazott javaslatok között olyan személyek is szerepelnek, akiket a 70-es évek politikai boszorkányüldözései nyomán akadémiai kutatóintézetekből távolítottak el. Most első ízben úgynevezett külső tagokat is választanak. Eddig csak külső tiszteleti tagság létezett a világ legjelesebb tudósai részére. A „külső tagság” a külföldön élő, akár nem magyar állampolgárságú, de magát magyarnak tekintő legkiválóbb kutatókat kívánja szorosán Akadémiánkhoz kapcsolva bevonnai a hazai tudományos életbe — mondta végezetül Berend T. Iván,

Molnár Erzsébet

Céhcsapda?

Eloolvastam az alábbi levelet, amelyet a szegedi tanács művelődésügyi osztályának vezetőjéhez írtak — művészek. A Szegedi Szépművészeti Céh alapszabály-tervezetét, sajnos, nem ismerem, csak azt tudom, hogy a potenciális, leendő céhtagok még nem fogadták el. A tervezetről tehát — következőképpen a jövődöbéli céhről — nem mondhatok véleményt. Az viszont halálbiztos, hogy a különféle céheknek — melyek eddig léteztek, csak nem így neveztük ezeket — leáldozott. Mint minden, valamely központi íróasztalnál kifundált mumszervezetnek; amelyeket az úgynevezett művészeti élet, avagy a kultúrpolitika csúcsain csúcsülők az általános megalománia viszonyai között, a jól ellenőrizhetőség céljából hoztak létre. Ezek a kreációk, amelyeket a művészeti intézményeknek neveztünk, „működtetve voltak”, ment ott minden, mint a karikacsapás; csak az agyonszervezett, nagy fene közösségekben maguk a művészek maradtak végtelenül és végzetesen egyedül, és lettek kiszolgáltatottak.

Eppen Szegeden mutatkozott elsőként a jele, hogy: ennek vége. Kész, kifűjt, visszavonhatatlanul valami másnak kell következnie. A színházban tűnt elő, lehet, korán, hogy nem attól művész immár valaki, mert tagja a társulatnak, benne van az intézményben; hanem attól, hogy színi előadásokat hoz létre, Ruszt József és színészei kényszerültek elmenni innen — akkor még. Ma már nem lehet új fedőnevekkel ugyanazokba a zsákutcákba menni.

Nem vonom kétségbe a céhszervezők jó szándékát, s dicsérem az egészséges cselekvéskényszer-érzetet is. Bizonyos, hogy valamit kell csinálni; de az is, hogy a régi-új szervezetek (át-, meg újra-) szervezését már kipróbáltuk; nem jött be. Mi lenne, ha ezentúl nem céhtáblákat festenénk át? Hanem hagyánk, hogy a mesterek gyakorolják mesterségüket/művészetüket, s ők találjanak egymásra. Ha úgy látják jónak, akár céhekbe tömörülnek. Gondolom, nem egy nagyba, hanem — sokfelébe.

S. E.

Tisztelt Matusik Sándor Úr!

Örömmel értesültünk arról, hogy a városunkban „alulról szerveződik” a Szegedi Szépművészeti Céh. Az alapszabály-tervezetet tanulmányozva azonban számunkra — és az általunk megkérdésztettek számára is — az tűnik ki, hogy a város grandiózus tervek mögött a „demokratizálás” divatos köntösébe bújtatott hatalom/pozíció átmentés is szerveződik.

Tiszteletre méltónak tartjuk az eddig háttérben „küldetéstudatát”, mindazonáltal felhívjuk figyelmét a városban működő — Ön által is említett — kisebb alkotócsoportok esetleges véleményére. Kívánatosnak tartjuk ezért, hogy város szerte hozzák nyilvánosságra a szándékaikat, terveiket a szervezők. Amíg ez nem történik meg, a céh létrehozása, a múzeum és a Szegedért Alapítvány tá-

mogatásával etikátlan, mert antidemokratikus

Hogy a kisebb közösségek eddig miért nem hallgatták a hangjukat a város művészeti közéletét érintő kérdésekben, úgy gondoljuk, hogy nem szorul magyarázatra. Az pedig, hogy ezután hogyan alakul a sorsuk, az a helyhatósági választások után dőlhet el, amikor is a városban élő művészeknek szükségképpen meg kell határozniuk a viszonyukat a szabadon választott városvezető testületekhez — egyenként és társulásaikban is. Úgy gondoljuk, csak ezután válnak láthatóvá majd azok a lehetőségek és az a mozgáster, amelyben a városunkban élő művészek tevékenykedhetnek.

Mindezek fényében, azt a tényt, hogy — az általunk ügyvivőnek tekintett — tanács elkötelezte magát a most megalakulni szándékozó „Szépművészeti Céh” (egyesület) mellett — amely nem képviselheti a városban élő minden művész érdekeit — erősen nehezményezzük, a fentiekben kívül azért is, mert helyrehozhatatlanul korlátozza a jövőbeni esélyegyenlőséget is. Természetesen nem a „Szegedi Szépművészeti Céh” megalakulása ellen tiltakozunk — amennyiben az nem követel kizárólagos jogokat magának Szeged művészeti életének szervezésében, netán esztétikai arculatának megújításában — csupán a tanács kötelezettségvállalásának felülvizsgálását kérjük levelünk nyomán.

Virág Pál operatőr, Náray Szilárd képzőművész, Palánkai Tibor építész, Kóthay Gábor grafikus

Templomszépítő

Nemrég, ha egy embercsoport együtt szorgoskodott, azt mondták: társadalmi munkások. Nos, eme szépnek és nemesnek induló szópárunkat az utóbbi időkben alaposan lejáratott. Nem sorolom, miként, kik és mik miatt, felesleges, mert tudjuk. Olyannyira, hogy ha valahol ilyen közös munkára serkentettek bennünket, egyszerűen munká-undorunk támadt. Pedig, mondom, valaha nagyon szép, jót, kiváltképp hasznosat jelentett. Értelme valahol a paraszti közös, vagy kölcsönmunkák idejében keresendő, amikor parasztszaladók összefogva dolgoztak, mely közös munkának más tájakon kaláka, vagy móva a neve. Nálunk „összefogtunk”, kölcsönbe dolgoztunk vagy szivességből, erkölcs-emberi kötelességből.

Eme utóbbinak láthatjuk épület felújítása — meszelés, nemes és követendő szép példáját Tápén, évek óta. dezés — következtek, egy-Öreg templomunknak és kerítésének, illetve a plébániahivatalnak felújításáról, illetve mentéséről van szó. Sok évtizedes lemaradást kell pótolni. Részben érthető ez. Ugyanis az elmúlt évtizedekben alig mertek templomba járni az emberek, nehogy ott dolgozni mérészeljenek. Hasonlóképpen nem, vagy csak kevés pénzzel merték támogatni az egyháziakat, hogy a fésülő falakat újrameszeltesse, a kerítést felújítsa, netán a tetőzetet kijavítsa.

Murányi Miklós plébános közel nyolc éve került Tápéra. Már az első hetekben hozzáfogott a templom felújításához. A legsürgősebbel, a toronyosak cseréjével kezdte. Aztán a Honfoglalás utcai kerítés korhadt léceit cseréltette betonalapos vaskerítésre. Az esőcsatornák kicserélése, majd a parókia-

ből. Most ismét szorgoskodó emberek dolgoznak a templomnál: a kerítést építik tovább, onnan, ahol tavaly előtt abba hagyták. Lám, évek óta dolgoznak, s még is, talán kétharmad résszel készültek el eddig. Hátra van még a templomépület külső tatarozása, kóporozása, a falak szigetelése, illetve a toronyóra javítása. Nemrég készült el az orgonafelújítás is.

Hogy mindezek a munkálatok mibe kerültek, kerülnek? „A jó Isten a megmondhatója” — mondja a plébános, és azok, akik napról napra együtt dolgoznak. Annyi bizonyos, hogy a rávaló összeget Tápé hívo népe adja össze az utolsó fillérig. Aki teheti, többet, mások kevesebbet, de senki se számolja, mennyit ad, mennyit dolgozik, hiszen a „mí templomunkról” van szó! Persze, vannak elvetemült emberek is, akik a segítőkésztől — bor fölött — gúnyosan kérdezik: „Gyura, mit fizet a csuklyás?” Az semmit. A „fizetés” az Isten „dolga” lesz. Talán meg is teszi. S ez a fizetség józan tisztességet, hitbéli és erkölcsbeni nyugalmat ad majd mindazoknak, akik ebben a hatalmas munkában részt vettek. És örömet, ha a templomra nézve a maguk munkáját is benne látják.

Ifj. Lele József

Milliókat kaptak
Ruszték

A kör bezárul

„Budapest Főváros Tanácsa soron kívül szerdán összehívta kuratóriumát a Független Színpad kérelmének elbírálására, s az 1990—91-es évről 12 millió forintot ítél meg a Színházi Alapból.”

Nagy zavarban van mind a sajtó, mind a szakma, amikor Ruszt József társulatát nevezi meg. A Független Színpad nevéből hol kihagyják a „Szegedi” jelzőt, hol meg hozzátesszik. (Ígazából persze maga a társulat lenne hivatott nyilatkozni, melyik formát tartja autentikusnak.)

Ha azt vesszük, hogy Szegeden alakult meg, akkor a jelzőnek ott a helye. Ha azt, hogy itteni színészlakásai-kaikból kilakoltatták őket, akkor aligha. Ha arra gondolunk, hogy itt tartották első premierjüket, akkor szegediek, de hát minden

jel szerint soha többet nem tartanak itt bemutatást. Ha arra, hogy a társaság mégiscsak az itteni színház társulatában gyűlt össze, s abból vált ki, akkor szegediek, de ha arra, hogy többségükben a fővárosból érkeztek ide, akkor mégse oly nagyon.

Végül ha arra gondolunk, hogy Szeged nem tudott velük megegyezni, a budapesti tanács pedig különösebb fölhajtás, sírás és teketória nélkül megszavazott nekik 12 milliót a jövő évről — hogy játsszanak! —, nos, akkor eldölni látszik a kérdés.

Noha többször elmondták, hogy továbbra is „meztelen” színházat akarnak játszani, díszletek nélkül, minimális jelmezzel és kellékekkel, élni azért kell. S persze jó, hogy néha egy-egy fellépésükért némj gázsit is fizetnek, no meg a pesti siker nyomán kapnak lehetőséget

szinkronban, filmkénél, tévés forgatáson, valami állandó fizetésre ilyen fiatal művészeknek nyilvánvalóan szükségük van. Egy idő után a közös lelkesedés nem elegendő. Mostani erejüket bizonyítja, hogy különösebb megrázkódtatás nélkül vették a kétségkívül váratlan hírt: a Soros-ösztöndíjat nem kapták meg. Nem ez az első furcsa ítélete az ottani kuratóriumnak, de ez azért mégis feltűnő: oly nyilvánvaló mind a tehetség, mind a rászorultság.

A kör bezárul: a Szegeden megalakult csoport, tehetséges emberek szövetsége, mely a várostól távol otthonra lett. S noha örülünk a Fővárosi Tanács segítő szándékának, döntésük kicsit szomorít is. Ebben a színpadban most már tényleg nem maradt semmi, amire azt mondhatnánk: „szegedi”.

(márok)